

Nr 23

Utlåtande i anledning av väckta motioner om studiesociala förmåner vid svensk skola i u-land.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr I:349 av herr *Blomquist* och nr II:447 av herr *Rubin m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamma åtgärder så att barn till svensk medborgare tjänstgörande i statlig eller frivillig u-lands-hjälp eller eljest i u-land, vilka går i svensk skola i u-landet, kommer i åtnjutande av samma studiesociala förmåner som barn i svenska skolor i hemlandet».

Beträffande de skäl motionärerna anfört hänvisas till motionen II:447.

Gällande bestämmelser m. m.

Elever i grundskola i Sverige åtnjuter kostnadsfri undervisning. De erhåller *fri undervisningsmateriel* inklusive fria läroböcker. Grundskoleelever får i regel också *skolskjuts* mellan hemmet och skolan på kommunens bekostnad, så snart skolvägens längd överskrider ett visst antal kilometer, som kan variera från den ena kommunen till den andra. De flesta kommuner tillhandahåller dessutom *fria skolmåltider*. Till elever i grundskolan, som fyllt 16 år och därför ej får barnbidrag, utgår *förlängt barnbidrag* med 75 kr. i månaden under läsåret.

Till svenska barn i utlandet utgår regelmässigt inte ovanstående förmåner. De får i princip själva svara för vissa skolkostnader. Till vissa svenska skolor i utlandet utgår dock statsanslag såsom bidrag till lärarlöner.

För studier i Sverige i gymnasier och därmed jämställda läroanstalter utgår studiehjälp enligt studiehjälpsreglementet. Studerande som börjar sina studier före det år de fyller 21 år erhåller dels de från ekonomisk synpunkt icke behovsprövade förmånerna *studiebidrag* med 75 kr. i månaden jämte *inackorderingstillägg* med 100 kr. i månaden eller *resetillägg* med 30—75 kr. i månaden, dels *inkomstprövat tillägg* om högst 75 kr. i månaden och *behovsprövat tillägg* med maximalt samma belopp. Därutöver finns möjligheter till *studielån*. Studiehjälp utgår till svensk studerande och till annan studerande som är bosatt i riket. Vid studier utom

riket kan svenska medborgare beviljas studiehjälp, därest studierna icke med lika stor fördel kan bedrivas vid svensk läroanstalt. Studiestödet är emellertid endast avsett för studier som motsvarar eller är jämförbara med studier vid sådan svensk läroanstalt där studiehjälp kan utgå enligt studiehjälpsreglementets bestämmelser, t. ex. gymnasier, fackskolor, yrkesskolor. För studier i de nordiska länderna gäller särskilda regler. Möjligheten för gymnasiestuderande och likställda att erhålla studiehjälp för studier utanför Norden var en nyhet vid studiehjälpsreglementets införande år 1964. Studiemedelsförordningen med tillhörande författningar, som reglerar stödet åt universitetsstuderande och andra därmed jämställda, innehåller beträffande utlandsstudier i princip samma regler som studiehjälpsreglementet.

Brevskolestipendier utdelas vid studier med real-, student-, handelsgymnasie- eller ingenjörsexamen som mål. Stipendiesumman, som är avsedd som ett bidrag till kostnader för kursavgift, är vid rena korrespondensstudier högst 300 kr. för läsår. I vissa andra fall är maximibeloppet 450 eller 600 kronor.

Centrala studiehjälpsnämnden, som är beslutande myndighet för studiestöd vid studier i utlandet, har den 2 december 1965 behandlat frågan efter vilka principer studiehjälp bör beviljas för elevs skolgång utomlands, då föräldrarna är eller har varit bosatta utomlands. Nämnden har beslutat att följande riktlinjer skall tillämpas efter prövning från fall till fall:

Studiehjälp må utgå om godtagbara familjeskäl kan åberopas för studier utomlands. Detta bör anses vara fallet om föräldrarna på grund av tjänst eller därmed jämförlig omständighet är bosatta utomlands och det ur vårdnadssynpunkt kan anses otillfredsställande att lämna eleven kvar i Sverige för att här fullgöra sin skolgång vid t. ex. grundskola eller gymnasium. Studierna utomlands skall motsvara studier i Sverige för vilka studiehjälp utgår. Understiger föräldrarnas utlandsvistelse ett år, bör studiehjälp ej utgå. Ej heller bör studiehjälp utgå om eleven befinner sig i en ålder som överstiger den som normalt gäller för studerande vid gymnasium.

I det fall föräldrarna kan anses ha emigrerat, bör det förutsättas, att det studiestöd, som finns att tillgå i immigrationslandet, i första hand utgår till eleven.

Har elev påbörjat studier utomlands under godtagbara omständigheter som avses här ovan, och föräldrarna senare återflyttat till Sverige, må studiehjälp utgå för avslutning av de påbörjade studierna om godtagbara skäl talar mot att utlandsstudierna avbrytes.

Vid 1966 års riksdag väcktes motioner med samma syfte som de förevarande. Andra lagutskottet, som behandlade motionerna, anförde i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 29 år 1966.

Det av motionärerna aktualiserade spörsmålet äger samband med problemet om utlandssvenska barns skolgång i allmänhet. Denna fråga är föremål för utredning genom 1964 års utlands- och internatskoleutredning. Ut-

redningen skall enligt sina direktiv bl. a. pröva frågor som rör statligt stöd till lokaler, undervisningsmateriel och andra hjälpmedel. Även skolsociala frågor som skolmåltider och skolskjutsar skall uppmärksammas. Enligt vad utskottet inhämtat beräknar utredningen att slutföra sitt uppdrag inom de närmaste månaderna. På grund härav och med hänsyn till de möjligheter till studiesocialt stöd som finns anser utskottet, att riksdagen inte nu bör ta något initiativ i anledning av motionerna.

1964 års utlands- och internatskoleutredning

Utredningen har under fjolåret slutfört sitt uppdrag och avgivit betänkandet Skolgång borta och hemma (SOU 1966:55). Utredningens förslag innebär betydande förbättringar för de utlandssvenska barnen. Utredningen föreslår att ett centralt organ utlandsskolnämnden skall inrättas för att administrera de utlandssvenska barnens skolgång. Utredningen förordar att en särskild kungörelse skall utfärdas för att reglera undervisning och därmed sammanhängande frågor.

Utredningen föreslår att undervisningsbehovet för utlandssvenska barn i låg- och mellanstadieåldern i första hand skall kunna tillgodoses genom *svenska utlandsskolor*. Sådan skola skall kunna inrättas när elevunderlaget på nämnda stadier inom ett lämpligt rekryteringsområde mera stadigvarande uppgår till 12. Vid detta elevantal skall två lärare kunna anställas. Normalt beräknas en svensk utlandsskola bestå av förskola, lågstadium och mellanstadium. Högstadiundervisning för utlandssvenskars barn förutses däremot ske huvudsakligen i skolor i Sverige. I den mån högstadieelever undervisas i svenska utlandsskolor bör denna undervisning i allmänhet ha formen av lärarledd korrespondensundervisning. Endast på orter där ett större antal svenskar är bosatta syns regelrätt högstadium med muntlig undervisning kunna anordnas. Den av utredningen föreslagna utlandsskolnämnden bedömer frågan om inrättande av högstadium från fall till fall.

Vid de svenska utlandsskolorna föreslås lärarna avlönas av svenska staten, varjämte bidrag föreslås utgå till vissa skolsociala anordningar. Utredningen anser sålunda att de utlandssvenska barnen bör jämföras med de hemmasvenska i fråga om rätt till *fri undervisningsmateriel*. Läroböcker bör därför genom utlandsskolnämndens försorg ställas till förfogande utan kostnad. Till övrig undervisningsmateriel föreslås ett statsbidrag med 40 kr. per elev och år. Beträffande *dagliga resor* från och till skola föreslår utredningen att dessa ersätts i sin helhet om reguljärt fortskaffningsmedel användes. Om särskilda färdmedel används föreslås statsbidrag efter vissa normer. I fråga om *skolmåltider* föreslår utredningen att statsbidrag skall utgå med 1 kr. per elev och läsdag. Även då det gäller *skolhälsovård* föreslås vissa förmåner för de utlandssvenska barnen.

På platser där underlaget för en svensk skola enligt ovannämnda bestäm-

melser saknas bör emellertid *svensk undervisning* kunna anordnas utan att undervisningen skall ha karaktär av officiell svensk skola. Då familjer på en utländsk ort har tillsammans minst sex barn som behöver svensk undervisning skall en lärare kunna anställas och avlönas från Sverige för att ha hand om barnens undervisning. Bidrag bör härvid kunna utgå till lokaler, undervisningsmateriel och vissa skolsociala anordningar.

Svenska gymnasier utomlands beräknas normalt icke förekomma. I stället föreslår utredningen att statsbidrag skall utgå till *korrespondensundervisning* för utlandssvenska elever i gymnasieåldern. Bidrag föreslås även utgå till lärarlön för handledare vid korrespondensundervisning.

Även på lägre skolstadier än gymnasiet kan det bli aktuellt med korrespondensundervisning, då svensk skola eller lärare ej finns att tillgå på elevens bostadsort. Utredningen vill att särskild informationsmateriel skall utarbetas och ställas till förfogande för föräldrar som övervakar sina barns korrespondensstudier. Även annan rådgivning bör kunna förmedlas till föräldrarna genom utlandsskolnämnden och skolöverstyrelsen. Det nödvändiga materialet för korrespondensundervisningen skall enligt utredningens förslag efter anmälan från föräldrarna kostnadsfritt ställas till förfogande.

Utskottet

Svenska barn som fullgör sin skolgång i utlandet åtnjuter ej de förmåner i form av fri undervisningsmateriel, fria skolmåltider och fria skolskjutsar som elever i grundskolan i Sverige kan erhålla. Sådana barn, som bedriver studier i gymnasier, yrkesskolor och en del andra skolformer i utlandet kan efter prövning från fall till fall erhålla studiehjälp enligt studiehjälpsreglementet.

Förevarande motioner syftar till att svenska barn som fullgör sin skolgång i u-länder skall i fråga om förmåner jämföras med i Sverige bosatta barn.

Motioner av samma innebörd väcktes vid föregående års riksdag. Andra lagutskottet hänvisade i sitt utlåtande över motionerna till det arbete som pågick inom 1964 års utlands- och internatskoleutredning. Utredningen har i augusti förra året avgivit ett betänkande i vilket bl. a. utlandssvenska barns skolgång och skolsociala förmåner behandlas. I betänkandet har föreslagits betydande förbättringar av skolorganisationen för dem som fullgör skolgång i utlandet. I fråga om skolsociala anordningar till elever på grundskolenivå har utredningen föreslagit fri undervisningsmateriel, inberäknat fria läroböcker, fria eller subventionerade resor från och till skola samt bidrag till skolmåltider. Utredningen har vidare föreslagit att materiel utan kostnad skall ställas till förfogande vid vissa korrespondensstudier.

Utredningens betänkande omfattar alltså i stort sett de frågor som motionärerna tagit upp. Betänkandet övervägs f. n. inom Kungl. Maj:ts kansli. Utskottet förutsätter att dessa överväganden sker utan tidsutdräkt. Någon anledning för riksdagen att ta något initiativ i anledning av motionerna finns inte.

Med hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I: 349 och II: 447, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 14 mars 1967

På andra lagutskottets vägnar:

JOHN R. ANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: fru Carlqvist, herrar Lars Larsson, Hübinette, fru Hamrin-Thorell, herrar Edström, Dahlberg, Högström och fru Elvy Olsson;

från a n d r a kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Rimmerfors, fru Ekendahl, herrar Gustavsson i Alvesta, Bengtsson i Varberg*, Fredriksson, Ringaby och Göransson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.